

Η σημαντική συνεισφορά του διαμερίσματος Κυδρέας στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο

του δρος Χρίστου Γ. Αριστείδου
Πρώην Επιθεωρητή Μέσης Εκπαίδευσης και νυν
Διευθυντή του Κοινωφελούς, Επιστημονικού και Πολιτιστικού
Ιδρύματος «Φώτος Φωτιάδης»

Φέτος συμπληρώνονται 75 χρόνια από την εισδοχή της Ελλάδας στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, στις 28 Οκτωβρίου 1940, μετά το ιστορικό ΟΧΙ της ελληνικής κυβέρνησης να δεχθεί το τελεσίγραφο του Μουσολίνι, που θα σήμαινε ουσιαστικά την παράδοση της Ελλάδας στη φασιστική Ιταλία και τις δυνάμεις του Άξονα. Ο Μουσολίνι χωρίς σχεδόν να ενημερώσει τον Χίτλερ, πέρα από κάποιους υπαιτιγμούς, εξαπέλυσε επτά μεραρχίες (155.000 άνδρες) από την Αλβανία σε ένα χωριστό πόλεμο κατά της Ελλάδας. Το αποτέλεσμα αυτής της εκστρατείας εξόργισε τον Χίτλερ. Οι μεραρχίες του συμμάχου του όχι μόνον απωδήθηκαν από τους Έλληνες πέρα από τα σύνορα στις 8 Νοεμβρίου, αλλά μία εβδομάδα αργότερα οι ελληνικές δυνάμεις του αντιστράτηγου Αλέξανδρου Παπάγου ανάγκασαν τα ιταλικά στρατεύματα να υποχωρήσουν. Ως τα μέσα Δεκεμβρίου τα ελληνικά στρατεύματα είχαν καταλάβει το ένα τρίτο του Αλβανικού εδάφους. Το γεγονός της εισόδου της Ελλάδας στον πόλεμο άλλαξε την κατάσταση και για την Κύπρο, αφού μεγάλος αριθμός Κυπρίων άρχισαν να κατατάσσονται ως εθελοντές για να πολεμήσουν υπέρ των συμμαχικών δυνάμεων.

Βέβαια ο Β΄ Παγκόσμιος πόλεμος άρχισε δεκατέσσερις μήνες πριν την είσοδο της Ελλάδας στον πόλεμο, την 1^η Σεπτεμβρίου 1939, με την επίθεση της Γερμανίας εναντίον της Πολωνίας που διέθετε 1,5 εκατομμύριο στρατιώτες, ενώ οι Πολωνοί διέθεταν περίπου 1 εκατομμύριο μαχητές. Ο πόλεμος στα μέτωπα της Ευρώπης τελείωσε στις 8 Μαΐου 1945 και η 9η Μαΐου εορτάζεται ως η Ημέρα Νίκης των Συμμάχων. Ωστόσο οι πολεμικές επιχειρήσεις συνεχίστηκαν και μετά την ημερομηνία αυτή με τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν στην Άπω Ανατολή και στη λεκάνη του Ειρηνικού Ωκεανού. Ο πόλεμος έληξε οριστικά και νικηφόρα για τους Συμμάχους στις 2 Σεπτεμβρίου 1945 όταν η Ιαπωνική κυβέρνηση υπέγραψε πρωτόκολλο για άνευ όρων συνθηκολόγηση.

Οι συνέπειες του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου υπήρξαν οι φοβερότερες που γνώρισε η υφήλιος και ιδιαίτερα η Ευρώπη. Η ίδια η Κύπρος είχε υποστεί αρκετά από τα δεινά του πολέμου. Ως αγγλική αποικία, συμμετείχε στον πόλεμο ενισχύοντας τις συμμαχικές στρατιωτικές δυνάμεις με ένα πολύ ψηλό ποσοστό του πληθυσμού της ως εθελοντών, πληρώνοντας βαρύ φόρο αίματος και ζώντας τον φόβο μιας γερμανικής εισβολής. Υπέστη αεροπορικούς βομβαρδισμούς και τις συνέπειες όλων των προληπτικών μέτρων που είχαν παρθεί, όπως και πολλές στερήσεις και ταλαιπωρίες εξαιτίας του πολέμου.

Η συνεισφορά της μικρής Κύπρου υπήρξε πολύ σημαντική από πολλές απόψεις τόσο στον Α΄ Παγκόσμιο όσο και στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Οι Κύπριοι εθελοντές που κατετάγησαν στον στρατό και υπηρέτησαν κατά τη διάρκεια του Α΄

Παγκοσμίου Πολέμου, ήταν περίπου 16.000, ενώ στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο υπηρέτησαν ως εθελοντές πέραν των 30.000 Κυπρίων, αριθμός υπερβολικά σημαντικός, αφού αντιπροσώπευε περίπου το 10% του τότε πληθυσμού της Κύπρου. Από το σύνολο των καταταγέντων, το 79,80% ήταν Ελληνοκύπριοι, 19,33% Τουρκοκύπριοι και 0,87% άλλες μειονότητες. Οι Κύπριοι εθελοντές κατετάγησαν ως εθελοντές στις συμμαχικές δυνάμεις όχι μόνο στην Κύπρο αλλά και σε διάφορες χώρες του εξωτερικού όπου ζούσαν Κύπριοι, όπως στη Βρετανία, την Αίγυπτο, την Ελλάδα, την Αμερική, την Αυστραλία, την Αίγυπτο και άλλες χώρες.

Τον Φεβρουάριο του 1940 συνεστήθη το **Κυπριακό Σύνταγμα**, αλλά η κατάσταση Κυπρίων σ' αυτό αρχικά ήταν πενιχρή. Όμως η είσοδος της Ελλάδας στον πόλεμο τον Οκτώβριο του 1940 στο πλευρό της Αγγλίας και των άλλων συμμάχων είχε τεράστιο αντίκτυπο στην Κύπρο. Η είδηση προκάλεσε πρωτοφανή ενθουσιασμό. Μετά την ιταλική επίθεση κατά της Ελλάδας και τη γενναία αντίσταση του ελληνικού λαού, ουσσώμως ο Κυπριακός Ελληνισμός εκδηλώσε με κάθε τρόπο την αλληλεγγύη και συμπαρατάξη του με τους αδελφούς Έλληνες. Η είσοδος της Ελλάδας στον πόλεμο είχε ως άμεσο αποτέλεσμα τη συμφιλίωση των Ελλήνων Κυπρίων με τους Άγγλους κυρίαρχους και τον αυτόματο, αλλά όχι και επίσημο, τερματισμό της περιόδου της σκληρής Παλμεροκρατίας που επιβλήθηκε στο νησί, αμέσως μετά την εκδήλωση του κινήματος των Οκτωβριανών το 1931, από τον Άγγλο κυβερνήτη της Κύπρου σερ Χέρμπερτ Ρίτσομοντ Πάλμερ. Η περίοδος αυτή διάρκεσε ακριβώς εννέα ολόκληρα χρόνια, μέχρι τον Οκτώβριο του 1940, και στις συνειδήσεις των κατοίκων της Κύπρου ταυτίστηκε με τη στυγνή δικτατορία.

Τον ενθουσιασμό αυτό των Ελλήνων της Κύπρου εκμεταλλεύτηκαν αμέσως οι Βρετανοί προκειμένου να στρατολογήσουν εθελοντές για τον αγγλικό στρατό προβάλλοντας μεταξύ άλλων και το σύνθημα *«Κύπριοι, εντασσόμενοι στον αγγλικό στρατό πολεμάτε για την Ελλάδα και την ελευθερία»*. Η είσοδος της Ελλάδας στον πόλεμο ώθησε τους Έλληνες της Κύπρου να κατατάσσονται ομαδικά στον αγγλικό στρατό. Αλλά και αρκετοί άλλοι Έλληνες Κύπριοι, με διάφορους τρόπους που βρήκαν οι ίδιοι, μετέβησαν στην Ελλάδα και κατατάγηκαν στον Ελληνικό στρατό. Επίσης ενώ μέχρι τότε απαγορευόταν η ύψωση ελληνικών σημαιών, μετά την εισδοχή της Ελλάδας στον πόλεμο, οι ελληνικές σημαίες υψώνονταν πλέον ελεύθερα. Ο ανταποκριτής του Ρέουτερ στη Λευκωσία περιέγραψε σε είδησή του ότι *« σ' ολόκληρη την Κύπρο επικρατεί αφάνταστος ενθουσιασμός, αφ' ότου έφθασε η είδηση ότι η Ελλάδα αποφάσισε την ένοπλη αντίσταση στην ιταλική επίθεση. Σ' ολόκληρο το νησί, πρόσδεσε, υψώθηκαν οι ελληνικές σημαίες και κυματίζουν μαζί με τις αγγλικές»*.

Έτσι, μετά τον Οκτώβριο του 1940, όταν η Ελλάδα εισήλθε στον πόλεμο, οι κατατάξεις Κυπρίων στο Κυπριακό Σύνταγμα προσέλαβαν μαζικό χαρακτήρα. Μία ξεχωριστή ομάδα Κυπρίων εθελοντών που κατετάγησαν στον στρατό μετά την είσοδο της Ελλάδας στον πόλεμο αποτελούσαν οι φοιτητές του Πανεπιστημίου Αθηνών και αποτέλεσαν τη γνωστή ως «Φοιτητική Ομάδα». Βασική πηγή για την κατάταξη της ομάδας αυτής είναι το χειρόγραφο *«Μητρώο των Κυπρίων Εθελοντών του Ελληνικού Στρατού»* που αποτελεί τμήμα του Αρχείου του Σάββα Λοϊζίδη από το Κάτω Δίκωμο, εξόριστου των Οκτωβριανών του 1931.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ

Κατάγεται εκ Κυθρέας, Κύπρου, και ήλθεν εις Αμερικνήν το 1927. Κατετάγη εις τον Αμερικανικόν Στρατόν τον Ιούλιον 1942. Ευρίσκεται εν Santa Monica, Calif. και εύχεται όπως γρήγορα σταλή εις πολεμικόν μέτωπον και τοιούτοτρόπως του δοθή η ευκαιρία να πολεμήση εναντίον των εχθρών της Πατρίδος. Έχει αδελφόν, τον Αντώνιον, ο οποίος επίσης υπηρετεί την Αστερόεσσαν και σύζυγον και θυγατέραν εις την Κύπρον.

*εφ. "Atlantis", Αμερικής,
25 Μαρτίου, 1943*

Σημαντικός αριθμός εθελοντών Ελλήνων Κυπρίων κατετάγη στο Κυπριακό Σύνταγμα και μετά τον Ιούνιο του 1943, ύστερα από έκκληση του ΑΚΕΛ στα μέλη του να στρατολογηθούν και να πολεμήσουν υπέρ του αντιφασιστικού-αντιναζιστικού αγώνα.

Συμμετοχή στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο είχαν όλες οι πόλεις και τα χωριά της Κύπρου, από τα πιο μεγάλα μέχρι τα πιο μικρά. Σύμφωνα με στοιχεία του Βρετανικού Υπουργείου Άμυνας, ο συνολικός αριθμός των Κυπρίων εθελοντών που είχαν καταταγεί στο Κυπριακό Σύνταγμα, στην Κυπριακή Εθελοντική Δύναμη και στα Γυναικεία Σώματα Εθελοντριών, ανήρχετο σε 19.829 άτομα. Στον βρετανικό στρατό κατατάγηκαν εθελοντικά και 778 Κύπριες που υπηρέτησαν σε βοηθητικές υπηρεσίες του στρατού και της αεροπορίας κυρίως ως νοσοκόμες. Όμως πέραν εκείνων που κατετάγησαν εθελοντικά στην Κύπρο, άλλοι 10.000 Κύπριοι είχαν κληθεί και υπηρέτησαν στις ένοπλες δυνάμεις των χωρών στις οποίες οι Κύπριοι αυτοί ζούσαν ως μετανάστες. Οι μεγαλύτεροι αριθμοί Κυπρίων εθελοντών αυτής της κατηγορίας προέρχονταν από την Ελλάδα, τη Βρετανία, την Αυστραλία και τις Ην. Πολιτείες Αμερικής. Σε μικρότερους αριθμούς υπήρχαν και κατατάξεις Κυπρίων που ζούσαν στην Αίγυπτο και άλλες χώρες.

Κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο από το διαμέρισμα Κυθρέας, που αποτελείτο από την Κυθρέα και άλλα έξι χωριά, τη Βώνη, το Έξω Μετόχι, το Νέο Χωρίο, το

Παλαίκυδρο, το Τραχώνι και τη Μια Μηλιά, κατατάγηκαν ως Εθελοντές 174 στρατιώτες. Για τα ονόματα όλων των εθελοντών της Κυθρέας και των έξι γύρω χωριών της υπάρχει κατάλογος τον οποίο έχει συντάξει η κα Ανθή Πέτσα-Σαββίδου, βάσει στοιχείων που δημοσιεύονται στο βιβλίο: *Οι Κύπριοι Εθελοντές του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου: Τα μητρώα, οι κατάλογοι και ο φόρος του αίματος*, Εισαγωγή-Επιμέλεια Π. Παπαπολυβίου, Λευκωσία 2012.

Η Ανθή Πέτσα-Σαββίδου χωρίς να φεισθεί κόπου και χρόνου συγκέντρωσε τα στοιχεία όλων των εθελοντών από τα χωριά του διαμερίσματος Κυθρέας, τα οποία

βρίσκονται σκορπισμένα σε διάφορα μητρώα και καταλόγους της προαναφερθείσας έκδοσης και ετοίμασε ένα πλήρη κατάλογο για κάθε χωριό με όλα τα ενδιαφέροντα στοιχεία. Ο κατάλογος αυτός κάτω από τον τίτλο: «Οι Κύπριοι Εθελοντές του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου: Τα μητρώα, οι κατάλογοι και ο φόρος του αίματος», (Βλ. *Οι Κύπριοι Εθελοντές του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου: Τα μητρώα, οι κατάλογοι και ο φόρος του αίματος*, εισαγωγή-επιμέλεια Π. Παπαπολυβίου, Λευκωσία 2012) δημοσιεύθηκε στο περιοδικό *Ελεύθερη Κυθρέα*, τεύχ. 102, Σεπτέμβριος-Δεκέμβριος 2012, σσ. 84-89. Με τη σύνταξη και δημοσίευσή τους, οι κατάλογοι αυτοί της Κυθρέας και των γύρω χωριών έχουν καταστεί εύχρηστοι και πολύ χρήσιμοι για τους ερευνητές και μελετητές για περαιτέρω αξιοποίηση.

Εμείς από τους προαναφερθέντες Καταλόγους αντήσαμε πολύ χρήσιμα στοιχεία τα οποία, αφού επεξεργαστήκαμε κατάλληλα, τα συνδυάσαμε και τα συμπληρώσαμε με στοιχεία και από άλλες πηγές, καταλήξαμε σε σημαντικά ευρήματα και συμπεράσματα που μας επέτρεψαν την εξαγωγή σύνθετων και χρήσιμων συμπερασμάτων, τα οποία παρουσιάζονται στην παρούσα μελέτη μας.

Απ' αυτούς τους 174 εθελοντές του διαμερίσματος Κυθρέας οι 134 συμμετείχαν στο Κυπριακό Σύνταγμα (CY), 47 στην Κυπριακή Εθελοντική Δύναμη (Cyprus Volunteer Force) και άλλοι 3 ως εθελοντές που κατετάγησαν σε χώρες εκτός Κύπρου. Ένας μικρός σχετικά αριθμός Εθελοντών είχαν υπηρετήσει για κάποιο χρονικό διάστημα στο Κυπριακό Σύνταγμα και για κάποιο άλλο χρονικό διάστημα στην Κυπριακή Εθελοντική Δύναμη. Από τους 174 εθελοντές 11 ή το 6.3% συνελήφθησαν και διετέλεσαν Αιχμάλωτοι Πολέμου. Αυτοί προέρχονταν ένας από τη Βώνη, τρεις από την Κυθρέα, τρεις από το Παλαίκυθρο, ένας από το Τραχώνι και τρεις από τη Μια Μηλιά. Από τους αιχμαλώτους πολέμου εννέα ήσαν Ελληνοκύπριοι και δύο ήσαν Τουρκοκύπριοι.

Για τους 124 από τους 172 εθελοντές αναφέρεται και η χρονολογία κατάταξής τους, ενώ για τους υπόλοιπους 53 αυτή δεν σημειώνεται. Ο αριθμός 172 εθελοντών από το διαμέρισμα Κυθρέας είναι αρκετά μεγάλος για δύο λόγους: α) διότι ο συνολικός πληθυσμός του διαμερίσματος Κυθρέας το έτος 1940 ήταν σχετικά μικρός και β) ένας βασικός λόγος που ώθησε μεγάλο μέρος των Κυπρίων να καταταγούν στον βρετανικό στρατό ήταν ότι κατά την περίοδο κατάταξής τους, λόγω του πολέμου, σε ολόκληρη την Κύπρο υπήρχε μεγάλο ποσοστό ανεργίας και συνεπώς η κατάταξη στον βρετανικό στρατό για αρκετούς εθελοντές αποτελούσε μία διέξοδο, κάτι που δεν ίσχυσε ή τουλάχιστο δεν ίσχυε στον ίδιο βαθμό στην περίπτωση των κατοίκων του διαμερίσματος Κυθρέας, καθότι η περιοχή τους διέδθε εύφορη γη και άφθονο νερό για άρδευση, γεγονός που καθιστούσε ευκολότερη την ικανοποιητική διασφάλιση των διατροφικών αναγκών των κατοίκων από τη δική τους παραγωγή.

Από τους 124 εθελοντές των οποίων γνωρίζουμε τη χρονολογία κατάταξής τους οι 11 κατετάγησαν το 1939 (7 από την Κυθρέα, 2 από τη Μια Μηλιά, 1 από το Νέο Χωριό και 1 από το Παλαίκυθρο), 41 το 1940 (9 από το Παλαίκυθρο, 8 από την Κυθρέα, 7 από τη Βώνη, 5 από τη Μια Μηλιά, 4 από το Έξω Μετόχι και 4 από το Τραχώνι), 31 το 1941 (13 από την Κυθρέα, 7 από το Παλαίκυθρο, 4 από τη Βώνη, 3 από το Νέο Χωριό, 1 από το Έξω Μετόχι, 2 από τη Μια Μηλιά

Η πλαστική ελληνική ταυτότητα του Κυθρεώτη στρατιώτη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου Ανδρέα Γιαννακού.

και 1 από το Τραχώνι), 2 το 1942 (και οι 2 από την Κυθρέα), 16 το 1943 (11 από την Κυθρέα, 2 από το Νέο Χωρίο, 1 από το Παλαίκυθρο και 1 από τη Μια Μηλιά και 1 από τη Βώνη), 21 το 1944 (6 από την Κυθρέα, 8 από το Νέο Χωρίο, 2 από το Παλαίκυθρο, 3 από Τραχώνι, 1 από τη Βώνη και 1 από Έξω Μετόχι), και 2 το 1945 (1 από το Νέο Χωρίο και 1 από το Παλαίκυθρο). Για 48 εδελοντές δεν αναφέρεται χρονολογία κατάταξής τους.

Από τα πιο πάνω στοιχεία προκύπτει ότι η είσοδος της Ελλάδας στον πόλεμο επηρέασε δετικά τον αριθμό των εδελοντών που κατατάγηκαν στον αγγλικό στρατό, αφού κατά τα έτη 1940 και 1941 ο αριθμός των καταταχθέντων από το διαμέρισμα Κυθρέας ανήλθε στους 73, που αποτελεί πέραν του 60% του συνόλου των καταταγέντων από το διαμέρισμα αυτό καθόλη τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου πολέμου.

Ο συνολικός αριθμός των πεσόντων Κυπρίων Εδελοντών κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ανερχόταν σε 338 εκ των οποίων 271 ήσαν Ελληνοκύπριοι, 63 Τουρκοκύπριοι, 3 Μαρωνίτες και 1 Αρμένιος. Τάφοι και κενοτάφια Κυπρίων πεσόντων υπάρχουν σε 72 στρατιωτικά κοιμητήρια και μνημεία πολέμου 23 χωρών. Από τους πιο πάνω εδελοντές του διαμερισματος Κυθρέας 4 συγκαταλέγονται μεταξύ των θανόντων στον πόλεμο. Απ' αυτούς δύο είναι Ελληνοκύπριοι και δύο Τουρκοκύπριοι. Οι θανόντες είναι: ο Τουρκοκύπριος Asaf Djelal από το Νέο Χωρίο Κυθρέας, ο οποίος έπεσε στις 26 Απριλίου 1941 και έχει ταφεί στο Μνημείο Πεσόντων των Αθηνών, στην Ελλάδα, και ο Τουρκοκύπριος Mahmut

Hasan του Mahmut Kiani από το Τραχώνι, ο οποίος έπεσε στις 20 Δεκεμβρίου 1945 και είναι θαμμένος στο Στρατιωτικό Κοιμητήριο Καγιάν, στο Ισραήλ. Ο Ελληνοκύπριος Γαριβαλδινός Κώστας του Πέτρου, ο οποίος υπήρξε Αιχμάλωτος Πολέμου και απέθανε στις 10 Νοεμβρίου 1943, είναι θαμμένος στο Στρατιωτικό Κοιμητήριο Πράγας, στην Τσεχία, και ο Ελληνοκύπριος Αχιλλέως Ανδρέας, ο οποίος πέθανε στις 31 Μαρτίου 1941. Το όνομά του αναγράφεται στο Μνημείο Πεσόντων που βρίσκεται μπροστά από το Μέγαρο της ΠΑΣΥΔΥ, στη Λευκωσία.

Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος θεωρείται ως ο τρομερότερος και καταστρεπτικότερος πόλεμος που γνώρισε η ανθρωπότητα, αφού σκόρπισε τον θάνατο και τον όλεθρο σε ολόκληρο τον πλανήτη μας. Οι συνέπειές του υπήρξαν οδυνηρές από κάθε άποψη. Σύμφωνα με τις υπάρχουσες στατιστικές οι συνολικές απώλειες σε έμπυχο υλικό έφθασαν τα 50 μέχρι τα 55 εκατομ., από τα οποία τα 27 εκατομ. έπεσαν στα διάφορα μέτωπα. Και βέβαια πολύ μεγαλύτεροι είναι οι αριθμοί των τραυματιών ή ισόβια αναπήρων αυτού του πολέμου που κανείς δεν τολμά να υπολογίσει. Στα ποσοστά απωλειών του πληθυσμού κατά χώρα προηγείται η Πολωνία με 20% του πληθυσμού της και ακολουθούν η Σοβιετική Ένωση και η Γιουγκοσλαβία με 10% και η Γερμανία με κάπως μικρότερο ποσοστό. Η Ελλάδα σύμφωνα με μια επίσημη στατιστική είχε 88,300 φονευθέντες, νεκρούς από τραύματα ή σε αιχμαλωσία και 325,000 θανάτους πολιτών που οφείλονταν στον πόλεμο. Οι πολεμικές δαπάνες και πολεμικές καταστροφές ανήλθαν στο χρηματικό ποσό των 4 τρισεκ. δολλαρίων (σε τιμές της εποχής εκείνης). Υπολογίζεται ότι οι υλικές δαπάνες έφθασαν στα 60-70% των εθνικών εσόδων των μαχόμενων κρατών. Ο πόλεμος προκάλεσε κολοσοιαίες καταστροφές, ερείπωση δεκάδων χιλιάδων πόλεων και χωριών και θάνατο δεκάδων εκατομμυρίων ανθρώπων.

Ο πόλεμος άσκησε θετική επίδραση στην ανάπτυξη του εθνικο-απελευθερωτικού κινήματος των λαών που οδήγησε στην αποσύνδεση του αποικιακού συστήματος. Αποτέλεσμα της εντατικοποίησης του απελευθερωτικού αγώνα των υπόδουλων λαών, που άρχισε μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, ήταν να απελευθερωθούν από τον αποικιακό ζυγό σχεδόν τα 97% του πληθυσμού που περιέχει τα τέλη του πολέμου ζούσε σε αποικίες.

Παπακωνσταντίνος, λειτουργός του υψίστου

της Νίτσας Πανταζή

Μέσα στην ομίχλη φάνηκες να προχωρείς σ' αιθέριο μονοπάτι
κρατώντας μες τα χέρια σου του άρτου το μοναδικό κομμάτι.
Ύψωσες προς τον ουρανό το δυσκοπότερο το ακτινοδεμένο,
που στην φυγή απόμεινε μέσα στην κόχη του ιερού γερμένο.
Πιο κάτω ντύθηκες με χρώματα χίλια και μύρια απ' τ' ουρανού τα δώματα
και στην πορφύρα τη χρυσή πλημμυρισμένος
και μέσα στο μεθύσι το ιερό και στων αγγέλων το χορό δοσμένος.

Το κασελάκι με τα οστά παρέδωσες σ' Αρχιερέα με μια λύπη φορτωμένος,
μακριά απ' τη γη που τα ξεθάψανε, τ' απόδωσες σε ξένη φύλαξη, ξεψυχισμένος.